

Princippet om straffrihed

Stater er forpligtet til at beskytte ofre for menneskehandel mod retsforfølgelse og straf for ulovlige handlinger begået under eller som følge af deres menneskehandelssituation.

Princippet om straffrihed er et udtryk for den offercentrerede tilgang til bekæmpelse af menneskehandel, der fokuserer på at beskytte ofrenes menneskerettigheder. Princippet giver ikke ofre for menneskehandel en generel immunitet mod retsforfølgelse. I stedet har det alene til formål at beskytte en handlet person mod uretmæssig retsforfølgelse og straf, når personen – på grund af menneskehandelssituationen – ikke havde noget realistisk alternativ til eller valg om at begå den ulovlige og strafbare handling.

Hvilke lovovertrædelser kan princippet finde anvendelse på?

Princippet kan finde anvendelse på alle ulovlige aktiviteter begået af et offer for menneskehandel, uanset lovovertrædelsens grovhed eller alvor. Dette omfatter strafferetlige, udlændingeretlige, administrative og civile lovovertrædelser. I praksis anvendes princippet ikke altid af de nationale myndigheder under alle gældende omstændigheder, og denne udelukkelse af nogle former for lovovertrædelser fra princippet's anvendelsesområde er udtrykkeligt blevet afvist af FN's særlige rapportør, GRETA og OSCE's anbefalinger.

Eksempler (ikke-udtømmende)

- Irregulær migration/overtrædelse af udlændingelovgivning, manglende dokumentation eller besiddelse af et falsk identitetsdokument.
- Mindre strafbare handlinger: lommetyveri, tiggeri.
- Alvorlige strafbare handlinger: narkotikahandel/-produktion, identitets-/kreditkortsvindel, indbrud.
- Menneskehandel med andre ofre: involvering i rekruttering eller udnyttelse af andre ofre for menneskehandel under pres fra bagmøndene.
- Befrielsesforbrydelser (forbrydelser for at undslippe menneskehandel, herunder besiddelse af våben).

Hvorfor skal princippet om straffrihed anvendes? (Begrundelse)

- Et offer for menneskehandel handler uden reel autonomi på grund af tvang i menneskehandelssituationen, offeret har ikke fortsæt til at begå kriminalitet og skal derfor ikke ansvarliggøres.
- For at beskytte ofrenes menneskerettigheder og undgå yderligere offergørelse og traumatisering.
- For at tilskynde ofrene til at anmelde forbrydelsen og optræde som vidner i straffesager mod gerningsmændene – hvilket fører til flere retsforfølgelser og bekæmpelse af straffrihed eller straundgåelse blandt bagmændene.

Konsekvenser af manglende anvendelse

Når handlede personer kommer til myndighedernes kendskab som gerningsmænd, anerkendes de ofte ikke som ofre, hvilket kan føre til **uretmæssig retsforfølgelse, domfældelse og straf**. Hvis myndighederne ikke anvender princippet om straffrihed, fører det til sekundær offergørelse og krænkelser af deres rettigheder som offer for menneskehandel. Denne forsømmelse fra

myndighedernes side kan yderligere føre til negativ effekt i forhold til muligheden for at ansøge om asyl samt velfærdsydelse, beskæftigelse og forældremyndighed. Ofrenes legitime frygt for retsforfølgelse og straf forhindrer dem i at søge beskyttelse og afskrækker dem fra at stå frem og samarbejde med de retshåndhævende myndigheder.

Hvis det ikke lykkes at identificere et offer, vil det føre til, at både offerets rettigheder krænkes, og at anklagemyndigheden nægtes det nødvendige vidne i sagen mod bagmændene. **Når princippet om straffrihed ikke anvendes korrekt, bidrager staterne således til straffrihed eller -undgåelse for bagmændene.**

Staters forpligtelser baseret på menneskerettighedslovgivning

På grundlag af staternes positive forpligtelser i henhold til artikel 4 i EMRK og retten til en retfærdig rettergang i henhold til artikel 6, stk. 1, i EMRK **har staterne pligt til at sikre en effektiv anvendelse af princippet om straffrihed (V.C.L. og A.N. mod Storbritannien)**. At straffe handlede personer for handlinger begået som følge af deres menneskehandelssituation er i strid med staternes forpligtelser til at anerkende ofres rettigheder og sørge for støtte, beskyttelse og effektive retsmidler. Denne straf er i strid med statens forpligtelse til at efterforske og retsforfølge de ansvarlige for menneskehandel. **Når ofre for menneskehandel snarere end gerningsmændene anklages, retsforfølges og straffes, bidrager de statslige myndigheder til straffrihed for bagmænd og underminerer bekæmpelsen af menneskehandel.**

Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol udtalte i den skelsættende sag V.C.L. og A.N. mod Storbritannien: "Det er aksiomatisk, at retsforfølgelse af ofre for menneskehandel vil være skadelig for deres fysiske, psykologiske og sociale helbredelse og potentielt kan gøre dem sårbare over for at blive handlet igen i fremtiden".¹

Lovgivning, der kodificerer princippet om straffrihed i Europa

- Europarådets konvention om indsatsen mod menneskehandel: artikel 26
- EU's direktiv om menneskehandel 2011/36/EU: artikel 8
- ILO-protokol nr. 29 til konventionen om tvangsarbejde: artikel 4, stk. 2

Disse bindende instrumenter forpligter staterne til at give anklagemyndigheden mulighed for ikke at retsforfølge eller pålægge offer-tiltalte sanktioner, når princippet om straffrihed finder anvendelse. For at handle i overensstemmelse med disse bindende instrumenter skal bestemmelserne fortolkes i bred forstand, hvilket betyder, at staterne skal give bestemmelserne reel og praktisk effekt. Det betyder, **at staterne skal tage de nødvendige skridt til at sikre, at princippet om straffrihed anvendes i de relevante tilfælde.** De enkelte lande har skønsbeføjelser med hensyn til, hvordan de vil opfylde denne forpligtelse.

Anvendelse af princippet om straffrihed

Princippet om straffrihed skal forstås bredt som ikke-ansvar og gælder således både for retsforfølgelsen- og domfældelse. Den **beskytter ofrene mod at blive anklaget, tilbageholdt, retsforfulgt og straffet.**² Dette omfatter ikke-effektuerede domme og andre foranstaltninger, som faktisk udgør en straf. Den formildelse af straffen alene er ikke i overensstemmelse med forpligtelsen til ikke at straffe, da enhver domfældelse af offeret er i strid med offerets manglende ansvar for den specifikke lovovertrædelse.

¹ V.C.L. og A.N. mod Det Forenede Kongerige, § 159.

² EU-direktiv, [Betragtning 14](#); Europarådets konvention, [Parternes mødeudvalg, s. 12](#); [OSCE's henstillinger, punkt 14](#)).

Virksomheder af princippet anvendelse på forskellige stadier af en sag:

- Øjeblikkelig afbrydelse af sagen.
- Øjeblikkelig løsladelse af offeret fra varetægtsfængsling eller anden tilbageholdelse.
- Omstødelse af den uretmæssige dom eller administrative/udlændingeretlige/ civile/ afgørelse.
- Sletning af sagen fra ofrenes strafferegister, herunder sletning fra alle relaterede strafferegistre og fritagelse for eventuelle uretmæssige sanktioner, der er pålagt på grundlag af forvaltningsretlig-, civilretlig- eller udlændingelovgivning (bøder osv.).
- Adgang til retsmidler, herunder erstatning for uretmæssig tilbageholdelse fra statens side.
- Den uretmæssige domfældelse eller dom må aldrig hindre ofrene i at ansøge om asyl, flygtningestatus eller en særlig opholdstilladelse for ofre for menneskehandel.

Nationale bestemmelser

Danmark ratificerede den 19. september 2007 med ikrafttræden pr. 1. februar 2008 Europarådets konvention af 16. maj 2005 om indsatsen mod menneskehandel. I Danmark tager straffrihedsprincippet udgangspunkt i konventionens artikel 26, som kan påberåbes direkte i sagsbehandlingen eller ved domstole. Straffrihed forudsætter en identifikation som offer for menneskehandel foretaget af de ansvarlige myndigheder. EU's direktiv om menneskehandel 2011/36/EU er omfattet af det danske EU forbehold, og er derfor ikke gældende i Danmark.